

роботи усіх гілок влади для подолання диспропорцій, що склалися на ринку праці торгівлі, що, в свою чергу, покращить функціонування сфери торгівлі з метою збільшення зайнятості населення та покращення якісних характеристик торговельних кадрів.

Література

1. **Енциклопедія бізнесмена**, економіста, менеджера/ За ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – С. 604.

2. **Послання Президента України** до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році"// Офіційне інтернет-представництво Президента України. – www.president.gov.ua станом на жовтень 2004 р.

3. **Апопій В., Футало Т.** Приєднання України до СОТ: наслідки для внутрішньої торгівлі// Регіональна економіка. – 2004, № 2. – С. 93-103.

УДК 336.221

Доц. Н.М. Кисіль, канд. екон. наук – УкрДІТУ

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Обґрунтовано необхідність групування господарських операцій екологічного характеру і вивчено екологічні аспекти обліку зобов'язань підприємств.

Doc. N.M. Kysil' – USUFWT

Ecological aspects of consideration of obligations

In the article the necessity of groupment of economic operations of ecological nature is grounded and the ecological aspects of consideration of obligations of enterprises are studied.

Необхідною складовою сталого розвитку України є державна політика у сфері екологізації економічних систем. Екологічна політика у сучасній науковій літературі розглядається як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення екологічної рівноваги, на захист навколишнього середовища, що передбачає врахування екологічного чинника в усіх сферах діяльності. Вагомою складовою стимулювання екологічно-збалансованого природокористування та запорукою гарантування екологічної безпеки на всіх рівнях господарювання є адекватна система бухгалтерського обліку, що забезпечує всіх членів суспільства надійною, своєчасною та корисною інформацією про господарську діяльність підприємств і організацій, стан їх активів, зобов'язань та власного капіталу. Реалізація пріоритетних напрямів екологічної політики через проведення інвентаризації джерел забруднення та створення банків екологічної інформації вимагає формування бази даних про господарські операції екологічного характеру на кожному підприємстві зокрема.

Унаслідок здійснення господарських операцій, пов'язаних з отриманням кредитів, а також товарів і послуг з відстроченням платежу, виникають зобов'язання, що мають екологічні аспекти. Вони стосуються, зокрема, оподаткування екологічно-шкідливої продукції (так званого негативного стимулювання) та можливості визначення суб'єктів господарювання для надання податкових пільг за умов здійснення ними природоохоронних програм, впровадження екологобезпечної техніки й технології виробництва.

Зв'язок між якістю продукції і якістю навколишнього середовища визначає необхідність екологізації обліку на всіх стадіях виробничого процесу. Адже, чим вища якість продукції (з врахуванням екологічної оцінки використання відходів і результатів природоохоронної діяльності в процесі виробництва), тим вища якість навколишнього середовища). Екологічний податок на продукцію у випадку, коли вона на одному з етапів життєвого циклу завдає шкоди навколишньому природному середовищу або здоров'ю населення, має для України тільки теоретичний характер [1, с. 62]. Законодавством на сьогодні у цьому плані передбачені тільки підвищені ставки акцизного збору на транспортні засоби, що були у споживанні та диференційовані ставки акцизу на етиловий бензин і не етилований.

Найбільшу питому вагу у складі так званих еко-зобов'язань промислових підприємств займають зобов'язання щодо сплати Збору за забруднення навколишнього природного середовища. Цей вид збору включений до переліку загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), на який повністю поширюються норми Закону України від 21.12.2000 р. №2181-III "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами". Його платником є фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності усіх форм власності, їх об'єднання, філіали, відділення, представництва та інші відокремлені підрозділи; іноземні юридичні особи та їх постійні представництва, які здійснюють в межах території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони викиди і скиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними і пересувними джерелами забруднення, та у водні об'єкти, а також розміщення відходів. Об'єктом оподаткування є викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними й пересувними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщені відходи. База оподаткування, нормативи, коефіцієнти до них і порядок справляння екологічного збору визначаються Кабінетом Міністрів України.

Цей вид екологічного податку, по суті, є одним з економічних інструментів вітчизняної екополітики щодо природокористувачів, тобто забезпечує стратегію виправлення заподіяної навколишньому природному середовищу шкоди, проте не заохочує суб'єктів господарювання, які прагнуть знизити обсяги шкідливих викидів і відходів виробництва через недостовірність їх обліку. Існуючі методики, що приймаються для розрахунку викидів забруднюючих речовин при сплаті Збору, базуються на затверджених лімітах викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище і розміщення відходів промислового, сільськогосподарського, будівельного та іншого виробництва. Затверджені коефіцієнти переведення палива з об'ємних одиниць вимірювання у вагові, що використовуються для розрахунку Збору за забруднення навколишнього природного середовища пересувними джерелами забруднення забезпечують зростання суми еко-збору пропорційно росту маси викидів. На наш погляд, прогресивним кроком надалі при нарахуванні

податків, пов'язаних з вирішенням проблеми охорони навколишнього середовища та раціоналізації природокористування було б поширення надалі досвіду надання податкових пільг шляхом зменшення бази або об'єкта оподаткування без врахування проблеми якості довкілля.

У разі несвоєчасного погашення Збору за забруднення навколишнього природного середовища нараховується пеня, встановлена пп. 16.1.4. ст.16 Закону №2181-III і застосовуються штрафні санкції у розмірі 10, 20 або 50 відсотків від суми фактично непогашеного податкового боргу залежно від терміну затримки сплати узгодженого податкового зобов'язання (відповідно до 30, від 31 до 90 або більше 90 календарних днів).

Проте, неврегульованими є питання обліку гарантій екологічних позик, внаслідок яких виникають юридичні зобов'язання виплатити кредитору у випадку неплатоспроможності позичальника, який взяв позику на реалізацію проекту у природоохоронній сфері. Облік таких зобов'язань найчастіше пов'язаний із визначенням "непередбачені зобов'язання", що характеризуються наявною обставиною, невизначеністю кінцевого результату цієї обставини та вирішенням невизначеності на основі однієї або кількох подій.

Методологічні засади формування в обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначено П(С)БО 11 "Зобов'язання".

У бухгалтерському обліку зобов'язання реєструються тільки тоді, коли у зв'язку з ним виникає заборгованість. Поряд з тим, Стаття 151 Цивільного кодексу України наголошує: "У силу зобов'язання одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію, як-от: передати майно, виконати роботу, сплатити гроші та інше або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку". Тобто, у будь-якому зобов'язанні розрізняються: суб'єкти; об'єкти; зміст зобов'язання. Це забезпечує індивідуалізацію зобов'язання у кожному конкретному випадку і таким чином дає змогу відокремити в обліку еко-зобов'язання.

Налагоджена система обліку еко-зобов'язань дасть змогу акумулювати фінансові ресурси для підтримки природоохоронної діяльності вітчизняних товаровиробників і сталого розвитку екологізбалансованого суспільного виробництва.

Література

1. **Інструменти** екополітики: Теорія і практика – Львів: ЗУКУ. – 2003. – 188 с.
2. **П(С)БО 11 "Зобов'язання"**, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 210.
3. **Веклич О.О.** Екологічне оподаткування в Україні: реалізація та напрями вдосконалення з врахуванням світового досвіду. – К.: Інститут економіки НАН України, 2001. – 47 с.